

Državne institucije ponudile su nacрте dva važna, strateška dokumenta iz oblasti nacionalne bezbednosti i odbrane, iz kojih treba da proistekne niz zakona i drugih propisa. Suština obe ponuđene strategije je da identifikuje bezbednosne i odbrambene izazove i pretnje sa kojima se suočava Republika Srbija i da na njih pruži odgovore, koje će država primenjivati u cilju očuvanja svojih najvažnijih interesa. **Međunarodni institut za bezbednost** ovim analizama predloženih dokumenata želi da učestvuje u javnoj raspravi i da blagovremeno ukaže na njihove nedostatke i predloži korekcije. One su brojne, bitne i neophodne i samo ako budu uvažene Srbija može da bude izgrađena kao moderna, demokratska država, integrisana u društvo prosperitetnih i bezbednih zemalja.

Analiza Nacrta Strategije nacionalne bezbednosti

DUH STARIH VREMENA

- Multipolarni i multilateralni svet je mantra koja se ponavlja još iz devedestih godina kao izgovor da se izbegnu integracijski procesi dok se „ne probudi Sibirski medved“
- Očuvanje Kosova i Metohije u sastavu Srbije je navedeno kao deo spiska lepih želja bez jasnog stava kako da se to uradi,
- Ne pominje se delovanje stranog faktora preko propagandnih mreža, „patriotskih organizacija“, organizovanog kriminala, „navijačkih“ i drugih neformalnih grupa koje ozbiljno ugrožavaju unutrašnji suverenitet države

Analiza Nacrta Strategije odbrane

Čime braniti neutralnost?

- Do sada je Vlada Srbije vodila politiku neutralnosti, čiji je jedini sadržaj bio odluka da se ne podnosi zahtev za članstvo u NATO. To nije dovoljno da bi se neka država smatrala vojno neutralnom
- Proističe da pisci Strategije snažno podržavaju političke stavove nekih političkih krugova u Srbiji da konflikt na Kosovu treba „zamrznuti“
- Totalna odbrana jeste jedino rešenje za državu naše veličine koja se nalazi u neprijateljskom okruženju bez saveznika. Ali, koliko takva odbrana košta i da li smo za nju spremni?

Analiza Nacrta Strategije nacionalne bezbednosti

DUH STARIH VREMENA

Strategija nacionalne bezbednosti predstavlja osnovni dokument na osnovu kojeg velika većina savremenih država konstituiše svoje sisteme nacionalne bezbednosti. Smatramo da je donošenje nove Strategije nacionalne bezbednosti ključni preduslov za uspostavljanje modernog sistema nacionalne bezbednosti i jasno strategijsko usmeravanje države u 21. veku.

Strategija nacionalne bezbednosti često se meša sa državnim strategijom, što kod tumačenja, ali i kod donošenja, ovih dokumenata može da izazove dodatnu konfuziju.

Jasno razgraničenje sadržaja i oblasti regulisanja Strategije nacionalne bezbednosti i ostalih strategija, višeg ili nižeg nivoa opštosti, predstavlja osnovni preduslov za skladno funkcionisanje svih državnih organa ili drugih organizacija koje na bilo koji način doprinose jačanju nacionalne bezbednosti i sveukupnom društvenom razvoju. Anre Bofr, poznati francuski teoretičar, Strategiju nacionalne bezbednosti postavlja kao deo šire državne strategije, tzv. "totalne strategije", koja se nalazi na vrhu strategija posle kojih dolazi politika. Ovakav stav je danas dominantan među evropskim teoretičarima.

Stav o položaju Strategije nacionalne bezbednosti u odnosu na druge strategijske i normative dokumente usvojili su i pisci Nacrta, po našem mišljenju, ispravno jer se Strategija nacionalne bezbednosti određuje kao „najviši strateški dokument čiji sprovođenjem se štite nacionalne vrednosti i interesi Republike Srbije od izazova, rizika i pretnji bezbednosti u različitim oblastima društvenog života.“

Poremećen redosled

Ono što kod donošenja nove Strategije predstavlja ozbiljan problem je vreme njenog donošenja. Moramo se složiti sa stavom iznetim u nacrtu da: „Strategija nacionalne bezbednosti predstavlja polaznu osnovu za izradu drugih strateških i doktrinskih dokumenata, dokumenata javnih politika i normativnopravni akata u svim oblastima društvenog života i funkcionisanja državnih organa i institucija, radi očuvanja i zaštite bezbednosti građana, društva i države.“ Ali postavlja se pitanje zbog čega su usvojene brojne izmene i dopune zakona iz oblasti koje moraju biti obuhvaćene (odbrana, unutrašnju poslove, obaveštajno-bezbednosni sistem...) Strategijom nacionalne bezbednosti u vreme dok je Nacrt Strategije pisani, ili se već našao u javnoj raspravi?

Pored toga paralelno sa Nacrtom Strategije nacionalne bezbednosti izrađivan je i Nacrt Strategije odbrane koji mora biti donet tek nakon što Strategija bude usvojena. Na ovaj način stvara se velika pravna konfuzija jer postaje bitne protivnočnosti između strategijskih i zakonskih tekstova i stiče se utisak kao da se strategije donose isključivo radi zadovoljavanja forme, neophodne u procesu evropskih integracija, bez obzirljnih namera da one postanu deo pravnog poretka. Iskustvo pokazuje da je u poslednjih 18 godina donet ogroman broj strate-

gija i akcionih planova za njihovo sprovođenje isključivo radi zadovoljavanja forme. Možemo slobodno reći da su i važeće Strategije nacionalne bezbednosti i odbrane donete na sličan način i da suštinski nikada nisu proizvodila bilo kakva pravna dejstva.

Upravo u toj činjenici vidimo veoma veliki nedostatak u uvodnom delu Nacrta Strategije, koji se ni u jednom delu ne poziva na postojeću Strategiju nacionalne bezbednosti, niti vrši evaluaciju njenih dostignuća. Doduše, aktuelna Strategija nacionalne bezbednosti je tako napisana da se i ne može evaluirati, pošto njome nisu postavljeni nikakvi ciljevi čija bi se realizacija mogla procenti. Od sličnog nedostatka pati i ovaj Nacrt.

■ Multipolarni i multilateralni svet je mantra koja se ponavlja još iz devedestih godina kao izgovor da se izbegnu integracijski procesi dok se „ne probudi Sibirski medved“

U uvodnom delu strategije definiše se nacionalna bezbednost na sledeći način: "Nacionalna bezbednost Republike Srbije jeste objektivno stanje zaštićenosti njenih nacionalnih vrednosti i interesa od svih oblika ugrožavanja, te subjektivan osećaj bezbednosti građana Republike Srbije. Predstavlja rezultat uticaja strategijskog okruženja i preduzetih mera i aktivnosti državnih organa i institucija u izvršavanju bezbednosnih funkcija, te delovanja drugih subjekata u svim oblastima društvenog života."

Smatramo da je ova definicija previše statična jer nacionalna bezbednost definiše kao „stanje i odsustvo“ uz uvođenje psiholoških elemenata, koje više odgovara pojmu „sigurnosti“ nego bezbednosti. Smatramo da nacionalna bezbednost jeste, i mora biti, dinamičan proces koji uključuje aktivnosti državnih organa, organa lokalne samouprave i drugih organizacija na dostizanju i očuvanju nacionalnih vrednosti i ciljeva, koji su i sami dinamični, a u savremenom svetu neki od njih su čak teško uhvatljivi i nemoguće ih je obuhvatiti jednim statičnom definicijom.

Nacionalna bezbednost je jedina originarna bezbednost iz koje se deriviraju međunarodna i korporativna, na osnovu prenošenja dela nadležnosti i/ili suvereniteta. Ta osnovna mislija nacionalne bezbednosti se u ovom Nacrtu se ne može ni nazreti!

Neutralnost nije jednostrani akt

U uvodnom delu Nacrta uočljive su ozbiljne protivnočnosti. Kao polazišta Strategije navode se: očuvanje suverenosti i teritorijalne celovitosti, vojna neutralnost, briga o srpskom narodu van granica Republike Srbije, evropske integracije i efikasna pravna država. Postavlja se pitanje ko je i kada proglasio i ko je priznao vojnu neutralnost Republici Srbiji i kako je moguće istovremeno proglašavati i neutralnost i evropske integracije kao polazišta Strategije nacionalne bezbednosti. Napominjemo da Deklaracija koju je Narodna Skupština

donela o Kosovu i Metohiji u kojoj je navedeno da Srbija neće pristupati postojećim vojnim savezima NIJE proglašenje neutralnosti. Neutralnost nije jednostran akt, ona mora biti priznata i njen sadržaj određen međunarodnim ugovorima.

U delu Nacrta Strategije koji se odnosi na stratejsko okruženje analizira se globalno i regionalno okruženje. Na početku se kaže: „Politički, ekonomski, kulturni i bezbednosni odnosi u svetu odvijaju se u globalnom multipolarnom i multilateralom okruženju u kojem se ve naglašenije ispoljava uravnoteženje moći i složena međuzavisnost država. Savremenim poimanjem globalne bezbednosti koja obuhvata različite sfere društvenog

■ Multipolarni i multilateralni svet je mantra koja se ponavlja još iz devedestih godina kao izgovor da se izbegnu integracijski procesi dok se „ne probudi Sibirski medved“

života, otvorena je mogućnost rešavanja konfliktnih stanja mirnim putem i perspektiva razvoja politike saradnje i sporazumevanja na globalnoj i regionalnom nivou.“

Multipolarni i multilateralni svet je mantra koja se ponavlja još iz devedesetih godina kao izgovor da se izbegnu integracijski procesi dok se „ne probudi Sibirski medved“, odnosno dok se ne uspostavi „socijalizam kao svetski proces“. Posebno začuđujuće deluje konstatacija o „ujednačavanju moći“, kada imamo u vidu koliko se povećava razlika u svim parametrima moći, pre svega ekonomski, privredni i vojnoj između SAD i EU sa jedne i svih ostalih država sa druge strane, izuzev Kine koja je uspeła donekle da u razliku smanji.

Smatramo da neozbiljnim, paušalnim i neutemeljenim ocenama ne sme biti mesta u ovakvoj vrsti dokumenata.

A nakon toga se pojavljuje sledeća konstatacija: „Integrativni procesi u oblasti bezbednosti, kao i rastuća politička, ekonomska i kulturna saradnja, značajno smanjuju rizike sukobljavanja država, kao i mogućnost nastanka nekontrolisanih kriza i prenošenja sukoba sa jednog prostora na drugi.“

■ Očuvanje Kosova i Metohije u sastavu Srbije je navedeno kao deo spiska lepih želja bez jasnog stava kako da se to uradi,

Ako je tako zbog čega vojnu neutralnost proglašavamo kao polazište Strategije nacionalne bezbednosti? Zbog čega i Srbija ne krene u susret integrativnim procesima i tako smanji rizike sukobljavanja? Da bi se nakon toga utvrdilo kako se sve suočava sa novim promenljivim izazovima i rizicima i pretnjama na koje treba adekvatno reagovati.

Opšte stanje bezbednosti u svetu se ocenjuje kao:

„Opšte stanje bezbednosti u svetu znatno ugrožava grubo kršenje Povelje Ujedinjenih nacija i opšteprihvaćenih normi međunarodnog prava, a naročito mešanje u unutrašnje stvari suverenih država, kao i koncepcija i praksa preventivnog napada i vojnog intervencionizma. Posebno je zabrinjavajuća tendencija zaoštavanja odnosa između velikih sila, uslovljena nadme-

tanjem za ostvarivanje njihovih suprotstavljenih interesa i promenu postojećih sfera uticaja. U takvim okolnostima se rizik od vojnog sukoba globalnih razmera, iako je znatno umanjen, ne može u potpunosti isključiti. Najveće pretnje na međunarodnom planu dugoročno će i dalje biti međunarodni terorizam, organizovani kriminal, jačanje političkog i verskog ekstremizma, migrantska kriza i posrednički konflikti.“

Na ovaj pasus se može slobodno staviti neki datum sa polovine prošlog veka i bio bi veoma aktuelan. „Grubo kršenje povelje UN“, je floskula koja se u našoj „stručnoj“ javnosti ponavlja duže od šezdeset godina, pa smatramo da bi je u dokumentu iz 2018. godine napokon trebalo izostaviti. Ako svoju nacionalnu bezbednost baziramo na Povelji UN, i „opšteprihvaćenim normama međunarodnog prava“, bojimo se da nam perspektive nisu sjajne.

Posebne „bisere“ predstavljaju konstatacije da se Evropska unija suočava sa brojnim kompleksnim problemima, kao što su terorizam, migracije, ekonomska kriza. Većina ovih problema bi je aktuelna pre nekoliko godina, i uspešno je prevaziđena. Sa druge strane, aktuelni problemi EU nisu ni pomenuti. Pored toga NATO ima ozbiljne probleme sa budžetom.

O Balkanu paušalno i neutemeljeno

Osvrt na region Balkana u ovom delu Nacrta vrvi od paušalnih, često potpuno neutemeljenih, i kranje irrelevantnih konstatacija. Najveći problemi su „pokušaji revizije istorije, ekonomska nerazvijenost...“ i slične besmislice, ali se „ipak odvija saradnja koja doprinosi miru i bezbednosti.“

Istinsko stanje stvari u regionu nije ni pomenuto.

Na koji način će biti rešavan problem Kosova i Metohije, kao da odgovorimo na spoljašnje i unutrašnje napade na Plan predsednika Vučića, kakav značaj za nas ima pristupanje Crne Gore NATO, pregovori između Grčke i Makedonije i skoro uklanjanje Makedonije u NATO, ukidanje granice

■ Očuvanje Kosova i Metohije u sastavu Srbije je navedeno kao deo spiska lepih želja bez jasnog stava kako da se to uradi,

između Albanije i Kosova, statusu Republike Srpske. Nema nijedne reči o uticaju Rusije u regionu koji SAD i EU ocenjuju kao „maligen“. Šta očekujemo od drugih sila u procesu rešavanja pitanja KiM, pre svega Rusije, kako vidimo saradnju sa Kinom u svetlu naših evropskih aspiracija, kako vidimo ulogu Turske na Balkanu?

Pitanje rešavanja statusa Kosova i Metohije u svetlu predloga koje je dao predsednik Vučić je od suštinskog značaja za bezbednost Srbije. Strategijom nacionalne bezbednosti treba jasno predvideti scenarije i uloge najvažnijih aktera u svakom od scenarija.

Posebno je važno dobro proceniti kapacitete Rusije da uz pomoć svoje agenturne i propagandne mreže u Srbiji osujeiti sprovođenje Plana predsednika Vučića za rešavanje problema KiM.

Ovakva analiza mora biti urađena na korišćenjem naučnog pristupa uz pomoć metoda društvenih nauka i nauka bezbednosti (analiza sadržaja,

Foto: ANDEJ CUNCE / EPA

rečne neko ko nije poslednjih meseci čitao novine niti gledao televiziju!

„Napredak u pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji pozitivno utiče na njenu političku, ekonomsku i socijalnu stabilnost. Razvoj partnerske saradnje Republike Srbije sa NATO, na osnovu politike vojne neutralnosti i kroz program Partnerstvo za mir, kao i posmatračka pozicija u Organizaciji Ugovora o kolektivnoj bezbednosti (ODKB) doprinosi stabilnosti Republike Srbije. Radi daljeg razvoja demokratije, stabilnosti i prosperiteta regiona, za Republiku Srbiju značajno je unapređenje odnosa sa Sjedinjenim Američkim Državama, Ruskom Federacijom, Narodnom Republikom Kinom, kao i sa ostalim tradicionalnim partnerima i značajnim faktorima međunarodne zajednice.“

Ovom pasusu nije potreban komentar. Istovremena saradnja sa NATO i ODKB, SAD i Ruskom Federacijom? Uz naš napredak na putu ka EU.

Pisce Nacrta Strategije treba podsetiti da EU i SAD drže Rusiju pod režimom sankcija koji se iz dana u dan zaoštava, a da je jedan od uslova za priključenje Srbije EU usaglašavanje sa spoljnom politikom koje podrazumeva sankcije Rusiji.

Smatramo da deo Nacrta Strategije koji se odnosi na Strategijsko okruženje treba jednostavno izbrisati i napisati od početka ozbiljan tekst koji će na bazi činjenica, a ne propagande, analizirati odnose najvećih svetskih sila pre svega SAD i Kine, svetsku ekonomsku i političku situaciju, položaj Rusije u savremenom svetu na temelju činjenica, a ne Sputnjika na primer i stanje aktuelnih svetskih sukoba.

Kada je region u pitanju potrebno je dati adekvatne odgovore na sva pitanja koja smo napred pomenuli u tekstu. Posebno je važno pravilno razumeti procese u Makedoniji, Grčkoj i Crnoj Gori, novu ulogu SAD u regionu i ulogu Velike Britanije posle Bregzita.

U svetlu svih ovih dešavanja treba ceniti perspektive Republike Srpske sa jasno definisanim planom Srbije u svakom od mogućih scenarija.

Pitanje rešavanja statusa Kosova i Metohije u svetlu predloga koje je dao predsednik Vučić je od suštinskog značaja za bezbednost Srbije. Strategijom nacionalne bezbednosti treba jasno predvideti scenarije i uloge najvažnijih aktera u svakom od scenarija.

Posebno je važno dobro proceniti kapacitete Rusije da uz pomoć svoje agenturne i propagandne mreže u Srbiji osujeiti sprovođenje Plana predsednika Vučića za rešavanje problema KiM.

Ovakva analiza mora biti urađena na korišćenjem naučnog pristupa uz pomoć metoda društvenih nauka i nauka bezbednosti (analiza sadržaja,

analiza scenarija, teorija igara i dr.), umesto politikatanskog alibi pristupa. Vremena u kojima živimo ne daju ni promisl šanse onima koji na taj način „planiraju“ svoju budućnost.

Izazovi i pretnje – opšta mesta

Deo teksta koji se odnosi na izazove, rizike i pretnje Republici Srbiji u metodološkom smislu ispunjava standarde, pobrojane su sve aktuelne pretnje ali bez ozbiljne analize svake od njih. I ovaj deo teksta je pun opštih mesta bez konkretnog stava o bilo kom pitanju. Kada je u pitanju KiM koristi se rečnik sa kraja prošlog veka, bez jasnih stavova o aktuelnim zbivanjima i istinskim pretnjama koje taj sukob generiše. Listi izazova, rizika i pretnji se ne bi moglo mnogo od uzeti niti dodati, ali je neophodno da se svaka od pretnji analizira i jasno saopšte mere koje država planira da preduzme radi njihovog otklanjanja.

U ovom pasusu nije potreban komentar. Istovremena saradnja sa NATO i ODKB, SAD i Ruskom Federacijom? Uz naš napredak na putu ka EU.

Pisce Nacrta Strategije treba podsetiti da EU i SAD drže Rusiju pod režimom sankcija koji se iz dana u dan zaoštava, a da je jedan od uslova za priključenje Srbije EU usaglašavanje sa spoljnom politikom koje podrazumeva sankcije Rusiji.

■ Ne pominje se delovanje stranog faktora preko propagandnih mreža, „patriotskih organizacija“, organizovanog kriminala, „navijačkih“ i drugih neformalnih grupa koje ozbiljno ugrožavaju unutrašnji suverenitet države

Povodom dela teksta koji se odnosi na nacionalne interese, smatramo da bi bilo dobro razmisliti o odnosu nacionalnih vrednosti i nacionalnih interesa, što može predstavljati dobar osnov za filozofski okrugli sto. Ovaj deo teksta je takođe dosta neodređen, što je razumljivo ako imamo u vidu prethodne delove teksta koji ne daju osnov za preciznija određenja i zauzimanje jasnijih stavova o nacionalnim vrednostima i interesima.

Deo teksta kojim se definiše Politika nacionalne bezbednosti pati od istih slabosti kao i ceo tekst - neodređenost, anahronost i proizvoljnost. Ovaj deo teksta je metodološki korektno urađen, mere kojima se sprovodi Politika nacionalne bezbednosti su logično grupisane, prema nacionalnim interesima koji se štite.

U delu koji govori o očuvanju suverenosti, nezavisnosti i teritorijalne celovitosti Republike Srbije, govori se o odvrtačenju od oružanog ugrožavanja i efikasnoj odbrani uz primenu koncepta totalne odbrane. Dalje se ne govori šta taj koncept podrazumeva ni iz kojih izvora bi Srbija finansirala tolike vojne napore celokupnog društva. Očuvanje AP KiM u sastavu Srbije je navedeno kao spisak lepih želja bez jasnog stava kako da se to uradi, pogotovo imajuci u vidu aktuelne političke događaje vezane za rešavanje statusa KiM.

Jačanje ugleda i sprečavanje separ-

ratističkih težnji se takođe pominju kao mere Politike nacionalne bezbednosti. Kada se govori o očuvanju suvereniteta ne pominje se delovanje stranog faktora preko propagandnih mreža, „patriotskih organizacija“, organizovanog kriminala, „navijačkih“ i drugih neformalnih grupa koje ozbiljno ugrožavaju unutrašnji suverenitet države, narušavaju ugled državnih organa i pokušavaju da kreiraju političke i ekonomske tokove u državi.

Očuvanje unutrašnje stabilnosti kao važan aspekt nacionalne bezbednosti je takođe, obrađeno kao niz opštih mesta bez jasnog navedenja ko tu stabilnost ugrožava i kako je braniti.

Očuvanje srpskog naroda i nacionalnih manjina, kao i njihovog kulturnog, verskog i istorijskog identiteta, zvuči kao lepa priča bez konkretnih mera kako to uraditi niti navedenja konkretnih problema sa kojima se Srbi u svetu i regionu suočavaju, a po-

■ Ne pominje se delovanje stranog faktora preko propagandnih mreža, „patriotskih organizacija“, organizovanog kriminala, „navijačkih“ i drugih neformalnih grupa koje ozbiljno ugrožavaju unutrašnji suverenitet države

gotovo nema reči o problemima nacionalnih manjina u Srbiji.

Očuvanje mira i stabilnosti u regionu i u svetu je veoma važan deo Politike nacionalne bezbednosti, ali je i on obrađen površno i paušalno bez navedenja aktera koji taj mir ugrožavaju ni mera koje treba preduzeti da se mir i stabilnost očuvaju.

U delu Nacrta koji se odnose na sistem nacionalne bezbednosti uočavaju se ozbiljni nedostaci. Sistem nacionalne bezbednosti svodi se isključivo na institucionalnu arhitekturu, što je redukcionistički pristup koji nije prihvaćen u savremenoj nauci bezbednosti. U Nacrtu se govori da se sistem nacionalne bezbednosti sastoji iz upravljačkog i izvršnog dela. Potpuno se zanemaruje normativni i akcioni deo sistema bez koga bi cela institucionalna građevina bila prazna luštura nesposobna da deluje.

Na kraju smatramo da ovaj Nacrt Strategije nacionalne bezbednosti treba odbaciti u celini i pristupiti ozbiljnoj izradi teksta koji će jasno opredeliti budućnost nacionalne bezbednosti Srbije, definisati naše strateško okruženje na temelju činjenica koje mogu biti podloga za planiranje, jasno izneti stavove o svakom bezbednosnom izazovu koji stoji pred našom državom i otvoreno reći na koji način mislimo da štitimo svoje nacionalne interese.

Jačanje ugleda i sprečavanje sepa-

Analiza Nacrta Strategije odbrane

Čime braniti neutralnost?

Prvi problem koji se uočava kod Strategije odbrane je vreme njenog donošenja. Strategija odbrane u hijerarhiji pravnih akata zauzima mesto iznad zakona kojima se uređuje oblast odbrane, a proističe iz Ustava i Strategije nacionalne bezbednosti kao hijerarhijski višeg strategijskog dokumenta. Međutim, Narodna skupština je 9. maja ove godine donela set zakona iz oblasti odbrane, u vreme kada su nacrti nove Strategije odbrane i Strategije nacionalne bezbednosti već bili na javnoj raspravi. Nije jasno na koji način će Strategija odbrane „usmeravati razvoj normativnih, doktrinskih i organizacionih rešenja sistema odbrane, planiranje i finansiranje“, kada će biti doneta nakon zakona kojima se ova oblast uređuje.

U Nacrtu Strategije se dalje navodi da opredeljenje iskazano u tom dokumentu „izražavaju odlučnost Republike Srbije da, u skladu sa odlukom o vojnoj neutralnosti, izgrađuje i jača sopstvene sposobnosti i kapacitete za odbranu, kao i da kroz saradnju sa bezbednosnim i odbrambenim strukturama Evropske unije, učesće u programu Partnerstvo za mir, saradnju sa Organizacijom dogovora o kolektivnoj bezbednosti i drugim međunarodnim bezbednosnim i odbrambenim subjektima doprinosi jačanju nacionalne, regionalne i globalne bezbednosti.“

Navodi se da će Republika Srbija svojom odbranu jačati u skladu sa „odlukom o vojnoj neutralnosti“? Ostaje nejasno ko je i kada doneo takvu odluku, šta je njen sadržaj i ko Srbiji priznaje vojnu neutralnost. Do sada je Vlada Srbije vodila politiku neutralnosti, čiji je jedini sadržaj bila odluka da se ne podnosi zahtev za članstvo u NATO, koji su članice NATO priznale i prihvatile u okviru Individualnog programa partnerstva (IPAP). Odluka da se ne podnosi aplikacija za članstvo u NATO nije ni izdaleka dovoljna da bi se jedna država mogla smatrati „vojno neutralnom“.

Praksa svih evropskih država koje su do sada bile neutralne to veoma jasno pokazuje. Neutralnost podrazumeva međunarodno priznanje, uz jasno definisan sadržaj neutralnosti. Neutralnost podrazumeva odbranu zasnovanu na sopstvenim snagama, što podrazumeva bitno drugačiji sistem odbrane od onoga koji danas ima Srbija, uz jasnu projekciju kako takav sistem treba da izgleda u budućnosti, koliko su vojne snage potrebne da se država osigura od agresije, kroz odvrtačenje i odbranu ako do agresije dođe, koliko snage su nam potrebne da možemo garantovati izvršenje svojih obaveza koje proističu iz Dejtonskog sporazuma, da garantujemo bezbednost Srbima na KiM, kako ćemo sve to finansirati i organizovati.

Neutralnost i odbrana zasnovana na oslanjanjanju na vlastite snage u savremenom svetu imaju svoje jasno značenje. Nacrt Strategije odbrane ne daje odgovore na pitanja kako i čime

Srbija može da stane iza takve političke odluke.

Ostaje nejasno kako se neutralnost uklapa u „saradnju sa odbrambenim i bezbednosnim strukturama Evropske unije i članstvo u Programu Partnerstvo za mir“. O odbrambenim i bezbednosnim strukturama EU se govori kao o nečemu fluidnom i dosta dalekom od Srbije, iako je Srbija članstvo u EU proglasila svojim strateškim interesom, što podrazumeva punu odbrambenu i bezbednosnu integraciju Srbije u EU.

■ Do sada je Vlada Srbije vodila politiku neutralnosti, čiji je jedini sadržaj bio odluka da se ne podnosi zahtev za članstvo u NATO. To nije dovoljno da bi se neka država smatrala vojno neutralnom

Sledeći stav da svoje kapacitete za odbranu i bezbednost razvijamo i kroz saradnju sa ODKB izaziva još veću konfuziju jer je to organizacija na čijem čelu se nalazi Ruska Federacija, koja se nalazi pod sankcijama EU, čijem članstvu Srbija teži! Teško je razumeti kako Srbija, koja ima status kandidata za članstvo u EU, u istu ravan stavlja odbrambenu saradnju sa članicama NATO-a i partnerskih država, na principima dobrovoljnosti i samostalnog opredeljenja za aktivnosti, u skladu sa sopstvenim prioritetima. Zajednička bezbednosna i odbrambena politika Evropske unije (ZBOP) i dalje ima važnu ulogu u upravljanju krizama i stabilizaciji stanja na prostorima koji se nalaze u interesnoj sferi Evropske unije. Delovanje Organizacije dogovora o kolektivnoj bezbednosti (ODKB) značajno doprinosi očuvanju i unapređenju bezbednosti evroazijskog prostora, ali je, istovremeno, usmereno i na suprotstavljanje izazovima i pretnjama globalnog karaktera, kao što su terorizam i trgovina narkoticima. Ruska Federacija nastavlja da jača politički uticaj i unapređuje svoje kapacitete, a istovremeno i svoju poziciju u pojedinim regionima, kao i u svetu“.

Stajalište ovoj „analizi“ osim da podeli komplimente svojim stranama nije jasno. O ZBOP se govori da „i dalje ima važnu ulogu“, iz čega možemo zaključiti da znači i moć EU opada, ali da je sačuvala još koliko toliko moći da deluje u „svojoj interesnoj sferi“, mada EU predvodi mirovne operacije širom planete u kojima učestvuje i Srbija. Politički i ekonomski uticaj EU koja je u bliskoj saradnji sa SAD je ogroman. Upotrebiti izraz „još uvek“ uz moć EU je neozbiljno.

Ruska Federacija „nastavlja da jača politički uticaj“ na koga i ide? Govori o političkom uticaju države pod sankcijama SAD i EU, izolovanju od glavnih ekonomskih tokova sa ozbiljnim privrednim padom, bez saveznika i zaglavljenoj u brojne konflikte iz kojih ne zna kako da izađe mogu samo ljudi koji ne prate medije, osim ako se pod političkim uticajem ne podrazumeva kontrola ne-

Foto: KOCA SULEMANOVIC / EPA

koliko lokalnih diktatora i kriminalaca. O širenju kapaciteta države koja je u teškim ekonomskim problemima i koja zavisi isključivo od izvoza sirovina niko ozbiljan ne može da razgovara.

Sledeći stav posebno zabrinjava: „Pre svega, bezbednosnu situaciju u regionu ugrožavaju pokušaji nametanja nelegalne promene međunarodno priznatih granica Republike Srbije kroz proces rešavanja statusa Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohija“

Pisci Nacrta Strategije proces rešavanja statusa Kosova i Metohije i pronalaženje održivog rešenja, u koje predsednik Srbije Aleksandar Vučić ulaže ogromne napore proglašavaju ugrožavanjem bezbednosti! Iz ove „analize“ može se zaključiti da pisci državne Strategije odbrane snažno podržavaju političke stavove nekih političkih krugova u Srbiji da konflikt treba „zamrznuti“, verovatno kod proces „i daljeg jačanja Ruske Federacije“ ne bude dovršen. Nacrt strateškog dokumenta koji je direktno suprotstavljen politici predsednika Republike i Vlade Srbije, nikada ne može postati Strategija države, on može biti deo programa opozicije, ali nikako deo državne politike.

U daljoj analizi govori se da je neutralnost proglašena Rezolucijom o zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta, što je besmisleno, uz navedenje svih organizacija koje postoje na svetu sa kojim „neutralna“ Srbija saraduje, što je suprotno samo ideji neutralnosti.

U ovom delu Nacrta Strategije odbrane je suprotan brojnim strateškim i doktrinarnim dokumentima koji su doneti radi učlanjenja Srbije u EU, kao i politici Vlade Srbije koje je članstvo u EU odredilo kao prioritetan cilj.

Ostaje nejasno ko je i kada doneo takvu odluku, šta je njen sadržaj i ko Srbiji priznaje vojnu neutralnost. Do sada je Vlada Srbije vodila politiku neutralnosti, čiji je jedini sadržaj bila odluka da se ne podnosi zahtev za članstvo u NATO, koji su članice NATO priznale i prihvatile u okviru Individualnog programa partnerstva (IPAP). Odluka da se ne podnosi aplikacija za članstvo u NATO nije ni izdaleka dovoljna da bi se jedna država mogla smatrati „vojno neutralnom“.

Praksa svih evropskih država koje su do sada bile neutralne to veoma jasno pokazuje. Neutralnost podrazumeva međunarodno priznanje, uz jasno definisan sadržaj neutralnosti. Neutralnost podrazumeva odbranu zasnovanu na sopstvenim snagama, što podrazumeva bitno drugačiji sistem odbrane od onoga koji danas ima Srbija, uz jasnu projekciju kako takav sistem treba da izgleda u budućnosti, koliko su vojne snage potrebne da se država osigura od agresije, kroz odvrtačenje i odbranu ako do agresije dođe, koliko snage su nam potrebne da možemo garantovati izvršenje svojih obaveza koje proističu iz Dejtonskog sporazuma, da garantujemo bezbednost Srbima na KiM, kako ćemo sve to finansirati i organizovati.

Neutralnost i odbrana zasnovana na oslanjanjanju na vlastite snage u savremenom svetu imaju svoje jasno značenje. Nacrt Strategije odbrane ne daje odgovore na pitanja kako i čime

dva načina - ili velikim odbrambenim kapacitetima, uključujući dobro naoružanu i masovnu vojsku, ili savezništvima koja garantuju kolektivni odgovor savezničkih država u slučaju agresije. Takav savez danas je jedino NATO. Pošto smo kao ozbiljan bezbednosni problem, uz kratak inventar problema i nepravdi, ali se ne navodi šta će Srbija uraditi ukoliko dođe do obiljnog ugrožavanja srpskog stanovništva na KiM i čime će to učiniti.

Separatizam koji se ogleda u delovanju ekstremističkih organizacija i interesnih grupa navodi se kao problem, ali se ne navodi koje su to grupe. Separatizam na jugu Srbije i KiM, označava se kao ozbiljan problem uz zloupotrebu ljudskih i manjinskih prava, sa čime se možemo složiti.

U ovom delu Nacrta Strategije odbrane je suprotan brojnim strateškim i doktrinarnim dokumentima koji su doneti radi učlanjenja Srbije u EU, kao i politici Vlade Srbije koje je članstvo u EU odredilo kao prioritetan cilj.

Ostaje nejasno ko je i kada doneo takvu odl

od strane pisaca Nacrta kao bezbednona pretnja po Srbiju i direktan pokušaj narušavanja njenog suvereniteta.

Stav da odbrambeni interesi proističu iz nacionalnih interesa je logičan i usklađen sa nacionalnim vrednostima definisanim u Nacrtu Strategije nacionalne bezbednosti. Zaštita suverenosti, nezavisnosti i teritorijalne celovitosti; zaštita bezbednosti države i njenih građana; očuvanje mira i bezbednosti u regionu i svetu; unapređenje nacionalne bezbednosti i odbrane kroz proces evropskih integracija; vojna neutralnost i saradnja i partnerstvo sa državama i međunarodnim organizacijama u oblasti bezbednosti i odbrane jesu logično postavljani odbrambeni interesi.

Vojna neutralnost se definiše kao odbrambeni interes koji je proizašao iz nacionalnih vrednosti i interesa i međunarodnog položaja Republike Srbije, što je veoma pretenzozno. Vojna neutralnost, čiji je jedini sadržaj stav da se ne pristupa NATO je politička odluka koja kao posledicu ima komplikovanje međunarodnog položaja Srbije a ne proističe iz njega, a posebno ne iz nacionalnih vrednosti i interesa.

Totalna odbrana – patriotizam nije dovoljan

Ciljevi politike odbrane postavljani su u skladu sa višim strategijskim dokumentima. Ostaje otvoreno pitanje zakona na osnovu kojih će biti sprovedena politika odbrane, kao što smo napomenuli u uvodnom delu ove analize.

Kao jedan od ciljeva politike odbrane radi zaštite suverenosti i teritorijalnog integriteta navodi se odvracanje, koga nema kada se govori o oružanoj agresiji kao bezbednosnoj pretnji. Odvracanje od oružane agresije sprovodiće se putem povećavanja kapaciteta i sposobnosti Vojske Srbije, što je jedini put ka povećanju rezilijentnosti sistema odbrane. Pored povećanja kapaciteta Vojske Srbije, povećanju nivoa rezilijentnosti doprinosi i povećanje kapaciteta civilne odbrane. Razvoj sistema odbrane zasniivaće se na potrebama i mogućnostima Republike Srbije, što pod sumnju stavlja mogućnosti podizanja kapaciteta sistema odbrane u dovoljnoj meri da osigura odvracanje. Mogućnosti sistema odbrane sa postojećim budžetom su veoma ograničene i dimenzionirane kao da smo deo evroatlanske zajednice, što nije slučaj i što očigledno nije tendencija naše spoljne i odbrambene politike.

Naročito je interesantan sledeći stav: "Posebna pažnja biće posvećena sprovođenju neprekidnih i sveobuhvatnih priprema za vojnu odbranu, kao i unapređenju koordinacije svih subjekata sistema odbrane. Razradom i primenom koncepta totalne odbrane stvorice se uslovi za integralno i pravovremeno angažovanje svih subjekata sistema odbrane".

Totalna odbrana, kao i vojna neutralnost, je pojam koji ima svoj sadržaj prepoznatljiv u uporednoj praksi različitih država u različitim istorijskim periodima. Nema sumnje

da politička odluka da se ostane izvan NATO, uz strateško partnerstvo sa Ruskom Federacijom, u aktuelnom stanju međunarodnih odnosa, zahteva preformulisanje našeg koncepta odbrane. Totalna odbrana jeste jedino rešenje za državu naše veličine koja se nalazi u neprijateljskom okruženju bez saveznika.

Države u našem okruženju mogu da razvijaju male profesionalne vojske, uz relativno niske troškove odbrane, s obzirom da su članice NATO, ili će to uskoro postati. Članstvo u NATO omogućava svakoj državi primenu koncepta pametne odbrane, uz specijalizaciju njihovih vojski i "deljenje bezbednosnih rizika". Srbija se tog konfora svesno odrekla tako da smatramo da nam totalna odbrana ostaje jedini koncept koji nam koliko-toliko može obezbediti odvracanje. Međutim, razrada koncepta totalne odbrane mora nužno uključiti omasovljenje oružanih snaga, opštu obuku stanovništva za vođenje oružane borbe, formiranje još jedne komponente oružanih snaga uz višestruko povećanje izdvajanja za odbranu. U razradi koncepta totalne odbrane možemo se ugledati na tri modela: švajcarski, izraelski ili model organizacije ONO, kakav smo imali za vreme SFRJ.

Totalna odbrana se oslanja na sve snage jednog društva, a osnovni nosilac oružanog i neoružanog suprotstavljanja su građani. Pripreme građana za opštenarodni odbrambeni rat i opšti oružani otpor neprijatelju nisu moguće bez vraćanja obaveze služenja vojnog roka. Pripreme građana za civilnu odbranu ne mogu se efikasno sprovesti bez uvođenja obaveznog predmeta u školski sistem kroz koji bi se omladina osposobljavala za obaveze koje ima prema odbrani zemlje.

Dosledno sprovođenje sistema totalne odbrane povećalo bi odvracajuće kapacitete Srbije i odluku da se ugrozi opstanak Republike Srpske ili srpskog naroda na KiM, učinilo bi težom za eventualnog agresora. Međutim ozbiljnije narušavanje odnosa između SAD i EU sa jedne i Rusije sa druge strane, postojeću poziciju

■ Totalna odbrana jeste jedino rešenje za državu naše veličine koja se nalazi u neprijateljskom okruženju bez saveznika. Ali, koliko takva odbrana košta i da li smo za nju spremni?

Srbije učinio bi teško održivom, pogotovo ako se ima u vidu težnja Rusije da osloncem na Srbiju destabilizuje Balkan i EU. Srbija bi se u toj situaciji našla na "liniji vatre", okružena članicama NATO, bez mnogo izgleda da se odbrani.

Uspostavljanje poverenja kroz bilateralnu saradnju je dobar instrument mirovne politike, ali on ne pruža trajne bezbednosne garancije državi koja se nalazi izvan NATO, a razvija prijateljske odnose sa Rusijom, koja je u sukobu sa vodećim državama EU i SAD.

Zaštita bezbednosti građana kroz efikasnu kontrolu državne granice; zaštita i spasavanje u miru, vanrednom stanju i ratu; sajber bezbednost; zaštita kritičnih infrastruktura i zaštita i spasavanje, jesu veoma va-

žni, ali je reč o isključivo ili prvenstveno policijskim poslovima, pa nije jasno zbog čega su se ove aktivnosti našle u Nacrtu Strategije odbrane.

Unapređenje nacionalne bezbednosti i odbrane kroz proces evropskih integracija je opisan kao cilj koji se ostvaruje kroz jačanje kooperativne bezbednosti sa EU; Učešće Republike Srbije u aktivnostima ZBOP i unapređenje naučnoistraživačke i vojnoekonomske sa-

radnje sa EU. Iz ovako formulisanih ciljeva teško je zaključiti da je Srbija kandidat za članstvo u EU. I dalje ostaje nejasno kako se miri kooperativna bezbednost i vojna neutralnost, koje se međusobno isključuju.

Vojna neutralnost, kao odbrambeni interes, je posebno sporna jer takvu neutralnost ne poznaje praksa međunarodnih odnosa. Neutralnost ne može biti interes, ona je međunarodni status koji se stiče odlukom vlastitih državnih organa i priznanjem neutralnosti od strane zainteresovanih država i međunarodnih organizacija. Takva neutralnost, kao interes, ostvaruje se dostizanjem sledećih ciljeva: nepristupanje vojno-političkim savezima; integralnim angažovanjem subjekata odbrane i odbrambenih potencijala i stvaranjem uslova za

odbranu osloncem na sopstvene snage i potencijale. Ovakva odredba je formalnologički sporna jer je nemoguće ciljeve negativno definisati. Negativno se mogu definisati stavovi a ne ciljevi. Neulazak u vojno-političke saveze je stav a ne cilj, ulazak može biti cilj.

U daljem tekstu se navodi da Srbija ima nameru da sa NATO sarađuje kroz program Partnerstvo za mir i da želi da sarađuje sa ODKB i državama članicama te organizacije, uz želju da se sporovi u svetu rešavaju mirnim putem! Ovakve rečenice više pripadaju pamfletima naivnih pacifističkih organizacija nego tekstu Strategije odbrane jedne ozbiljne države.

Odbrana osloncem na sopstvene snage je takođe spisak lepih želja, bez jasnog određenja koje su to snage, koliko to košta, ko će to finansirati, koliko vojnika nam treba da sprovedimo politiku vojne neutralnosti, koja se temelji na totalnoj odbrani. Da li će razvoj patriotizma i "voljnosti" da se učestvuje u odbrani zemlje biti dovoljno da se nivo odbrambenih sposobnosti drži ne na "zahtevanom" već na dovoljnom nivou da se obezbedi odvracanje i odgovor na agresiju u svakom od scenarija koji su morali biti predviđeni? Razrada mogućih scenarija agresije na Srbiju nam može dati odgovor koliko vojnika nam treba, kakvo naoružanje nam treba, koliko moraju biti izdaci za odbranu i da li je ovakav međunarodni položaj Srbije održiv na dug rok.

Sledeći odbrambeni interes koji se navodi je saradnja i partnerstvo sa državama i međunarodnim organizacijama u oblasti odbrane. Nakon

odbrane osloncem na sopstvene snage i zaštite neutralnost svim pravnim i drugim sredstvima, pisci Nacrta obrazlažu saradnju sa međunarodnim organizacijama i drugim državama kao interes, što unosi dodatnu konfuziju u ovaj inače veoma konfuzan dokument. Ponovo se navodi saradnja i sa NATO i sa ODKB, samo se sada pridodaju i nesvrstani - „Posebnu pažnju posvećujemo saradnji sa tradicionalno prijateljskim i partnerskim državama“, bez navođenja koje su to države.

Konfuzan dokument

Dokument koji je pred nama ne zadovoljava osnovne uslove da bi mogao biti usvojen kao Strategija odbrane. Nacrt Strategije je ušao u proceduru nakon što su usvojene izmene i dopune zakona iz oblasti odbrane koji bi trebao da proističu iz Strategije odbrane koja se vremeniski donosi neposredno pose njih. Sama ova činjenica dovoljna je da se ovaj dokument diskvalifikuje.

Tekst dokumenta je veoma konfuzan, smenjuje se odbrana osloncem na sopstvene snage sa kooperativnim konceptom bezbednosti, ističe se vojna neutralnost uz istovremeno članstvo u EU i PzMi saradnju sa ODKB, čak i Pokretom nesvrstanih. Pisci Strategije pokušavaju da izbegnu opredeljenje po svakoj politički osetljivoj temi kao što je, na primer: Želite li zaista da postanete članovi Evropske unije? Iz ovog teksta se ne vidi jasno opredeljenje. Stav da želimo u EU morao bi biti materijalizovan kroz težnju za uključivanjem u ZOBP, a ne saradnju i tretiranje EU kao organizacije sa kojim moramo da sarađujemo, ali nevoljno, dok se situacija u svetu ne promeni.

Šta se stvarno podrazumeva pod vojnom neutralnošću? Da li je to samo drugo ime za tajne saveze sa Rusijom i negativan stav prema NATO, koji nemate hrabrosti javno da iznesete.

Šta se podrazumeva pod totalnom odbranom? Da li to podrazumeva vraćanje vojnog roka i koliko će on trajati, da li to znači formiranje ozbiljnih rezervnih snaga i kakve obaveze će imati građani u vezi sa tim. Da li će u škole biti vraćen predmet koji će omladinu osposobljavati za odbranu zemlje? Ako je odgovor pozitivan, pitanje je koliko će to da košta i kako će biti plaćeno, na koji način mislite da motivišete ili primorate građane da izvršavaju svoje obaveze prema odbrani države. Ako je odgovor negativan postavlja se pitanje kako mislite da branite državu?

Kakva je vaša procena trenutne bezbednosne situacije u svetu i stanja međunarodnih odnosa, kada verujete da je moguće sarađivati sa dve sukobljene strane istovremeno, ili mislite da sukob Rusije i Zapada ne postoji?

Šta planirate da uradite u slučaju pokušaja nasilnog gašenja Republike Srpske i masovnog nasilja na severu Kosova? Da li su dimenzionirane snage za takvu intervenciju? Da li ste napravili moguće scenarije agresije na Srbiju, Republiku Srpsku i Srbe na KiM i zašto niste?

Tek jasni odgovori na ova pitanja mogu činiti ozbiljnu Strategiju odbrane. Ovaj tekst to nije. ■

